

TRANSGENDER IN DE MEDIA. HOE DOE JE DAT?

Een wegwijzer voor journalisten en redacties

In de Nederlandse media kunnen transgender personen op steeds meer interesse rekenen. Een goede berichtgeving helpt bij de acceptatie en emancipatie van deze groep. Maar als mediamaker of journalist komt de juiste informatie over deze groep je niet vanzelf aanwaaien. TNN helpt u op weg om trans personen in woord en beeld aan het grotere publiek te presenteren. Met deze wegwijzer heeft u de juiste begrippen, cijfers, aanspreekvormen en tips bij de hand om transgender personen en thematiek correct en respectvol te beschrijven, te bespreken en te verbeelden.

In deze wegwijzer:

- De begrippen 2
- De cijfers 4
- Aanspreekvormen 6
- Het beeld 8
- Omgangsvormen 9

Het woord transgender is een paraplueterm. Het vormt eerder een omschrijving van een groep mensen dan een vastomlijnde identiteit. Om een woord goed te gebruiken is het belangrijk de betekenis te kennen en te begrijpen. Daarom volgen hier enkele centrale woorden.

Transgender

‘Transgender’ omvat een spectrum aan genderdiverse mensen, waaronder transgender mannen, transgender vrouwen, crossdressers en vele anderen die zich niet (enkel) identificeren en/of gedragen als man of vrouw.

- **Trans(gender) man**

Een transgender man identificeert zich als een man, maar werd bij de geboorte voor meisje/vrouw aangezien en stond als zodanig geregistreerd.

- **Trans(gender) vrouw**

Een transgender vrouw identificeert zich als een vrouw maar werd bij de geboorte voor jongen/man aangezien en stond als zodanig geregistreerd.

- **Non binaire trans(gender) personen**

Mensen die zich noch als man, noch als vrouw identificeren worden non binaire transgender personen genoemd. Ze vallen buiten de binaire hokjes: man of vrouw.

- **Travestieten of crossdressers**

Een persoon die zich deels of volledig kleedt als persoon van ‘het andere geslacht’, of dit nu soms of zeer regelmatig het geval is. Meestal betreft dit personen die van geboorte man zijn en zich kleden en uiten als vrouw. In hoeverre een van geboorte mannelijke travestiet/crossdresser zich ook als vrouw identificeert, verschilt per persoon.

Cisgender

‘Cisgender’ wordt gebruikt voor mannen en vrouwen die niet transgender zijn. Zij identificeren zich met het geslacht dat bij de geboorte werd genoteerd. Bovendien gedragen en kleden zij zich volgens de culturele normen die bij dat geboortegeslacht (mannelijk of vrouwelijk) zouden passen.

Iedereen heeft een genderidentiteit en -expressie

Genderidentiteit is de diepgevoelde persoonlijke overtuiging te behoren tot een bepaald geslacht of daarvan af te wijken. De genderidentiteit kan man óf vrouw zijn, zowel man als vrouw, of man noch vrouw.

Genderexpressie is de manier waarop iemand uiting geeft aan de eigen genderidentiteit. Deze is zichtbaar in gedrag, kleding, spraak, haardracht en lichaamskenmerken. Bepaalde kenmerken van genderexpressie worden doorgaans als mannelijk betiteld en andere als vrouwelijk.

Niet verwarren

Travestiet en drag queen

Wie aan travestie doet, doet dit meestal niet voor de show. Doen ze dat wel dan noemen we het 'show travestie' of *drag*. Een man die in *drag* is noem je een *drag queen*, een vrouw een *drag king*.

Mensen die gewoon aan travestie of crossdressing doen worden niet graag met mensen verward die aan *drag*, doen. *Drag queens* zijn meestal homoseksuele mannen, cross-dressers zijn meestal heteroseksuele mannen.

De verwarring over *drag* en travestie houdt veel mensen in de kast. Travestieten zijn vaak bang voor homo aangezien te worden. Homoseksualiteit is uiteraard niet iets om je voor te schamen, maar dat is wel de realiteit. Om het taboe rond travestie te doorbreken, is het beter om travestie en *drag* niet met elkaar te verwarren.

Oeps! Sorry

Zeg nooit: 'OMGEBOUWD'
Trans personen zijn geen apparaten waaraan je sleutelt of huizen die je verbouwt. Is iemands geslacht sociaal en/of fysiek veranderd? Dan is die persoon: in transitie geweest. Meerdere operaties, alleen hormonen, of helemaal geen behandeling – het kan allemaal een volledige transitie zijn. Dat verschilt per individu.

Transgender en transseksueel

Het beeld heerst dat alle transgender personen van 'man naar vrouw' gaan en andersom. Daarom denken mensen dat je trans personen ook transseksuelen kunt noemen. Dat klopt niet.

Transseksualiteit is een medische term voor de diagnose van mensen die een geslachtsoperatie nodig hebben. Maar niet alle transgender personen willen een operatie. Bezorg je kijker, luisteraar of lezer daarom geen verwarring en gebruik gewoon transgender persoon. Tenzij je het over iemands diagnose hebt natuurlijk, maar check dan wel even bij medici of die term nog wel gebruikt wordt.

Andere medische diagnoses voor transgender personen die medische hulp zoeken zijn:

- Genderdysforie
- Genderincongruentie

Maar ook deze termen gebruik je alleen wanneer het in de context van het verhaal nodig is om over iemands diagnose te spreken.

Meer terminologie? Check transgenderinfo.nl/woordenlijst

Het aantal transgender personen in Nederland is lastig te bepalen. Geboortegeslacht en huidig geslacht zijn nog eenvoudig te meten. Helaas is het tot op heden in grootschalig bevolkingsonderzoek niet mogelijk geweest heldere cijfers over genderidentiteit en –expressie boven water te krijgen. Daarom bestaan er alleen schattingen.

Minstens 48.000

In veel publicaties wordt er gesproken over 48.000 transgender personen van 15 tot 70 jaar in Nederland. Dat cijfer is gebaseerd op het onderzoek van Rutgers (Kuyper, 2012) en werd overgenomen in het rapport *Worden wie je bent* van het Sociaal Cultureel Planbureau.

Volgens dit onderzoek zou 0,4% van de Nederlandse bevolking ontevreden zijn met het eigen lichaam en deze met behulp van hormonen en/of operaties willen aanpassen.

Maar eerder 2% van de bevolking

Niet alle transgender personen zijn ontevreden met hun lichaam en wensen medische aanpassingen. Volgens hetzelfde onderzoek van Rutgers identificeert:

0,9% van de Nederlanders zich meer met het andere geslacht dan het geslacht dat bij de geboorte genoteerd werd.

3.9% van de Nederlanders zich niet eenduidig met een van de twee geslachten: noch met het mannelijke, noch met het vrouwelijke.

Op basis van deze cijfers en die van het buitenland meent TNN dat het aantal transgender personen hoger geschat moet worden. Het is eerder aannemelijk dat **2%** van de Nederlandse bevolking, 340.000 personen, transgender is.

L. Kuyper (2012) Transgenders in Nederland: prevalentie en attitudes. *Tijdschrift voor Seksuologie* 36(2), 129-135.

Internationale cijfers

In Nieuw-Zeeland gaf 3,7% van de high school scholieren aan transgender te zijn

In het Verenigd Koninkrijk schatten ze dat ongeveer 2% van de bevolking transgender of gender non-conform is.

In de Verenigde Staten kwam uit onderzoek dat slechts 0,3% van de bevolking transgender is.

Hoe staat het met de acceptatie van transgender personen in Nederland? En hoe gaat het met deze groep mensen? Enkele cijfers.

Sociale acceptatie

Om de twee jaar verschijnt de LHBT-monitor over de opvattingen van Nederlanders over LHBT.

51% van de Nederlandse bevolking accepteert transgender personen.

25% van de Nederlandse bevolking wijst mensen af die niet duidelijk man of vrouw zijn.

L. Kuyper (2016) *LHBT-Monitor 2016. Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen*. Den Haag: SCP.

Veiligheid

TNN deed in 2015 onderzoek naar discriminatie van transgender personen in de openbare ruimte.

54% van de respondenten had in het afgelopen jaar geweld of belediging meegemaakt.

80% van de respondenten past na belediging of geweld het eigen gedrag aan.

15% van de respondenten die een incident meemaakten, meldt het of doet aangifte bij de politie.

E. Van Oosterhout, E. Alink (2015) *‘Veilig, zolang men het niet merkt...’ Een onderzoek naar de veiligheid van transgender personen in de openbare ruimte in Nederland*. Amsterdam: TNN.

Worden wie je bent

Het eerste grote onderzoek onder transgender personen in Nederland werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van OC&W. In 2012 bracht SCP het onderzoek *Worden wie je bent* uit. Met cijfers over onder meer welzijn, werk en inkomen.

Werk en inkomen

45% van de respondenten vertelt collega's niet dat ze trans zijn.

9% van de respondenten is werkloos.

12% van de respondenten is arbeidsongeschikt.

43% van de respondenten kan moeilijk rondkomen.

21% van de respondenten krijgt negatieve reacties op werk of school.

Welzijn

66% van de respondenten is eenzaam.

51% van de respondenten heeft in enige mate psychische problemen.

21% van de respondenten heeft ooit een zelfmoordpoging gedaan.

Had iemand bij de geboorte een ander geslacht dan nu? Vraag jezelf allereerst af of het nodig is voor het verhaal dit te noemen. Zo ja, volg het huidige geslacht in aanspreekvormen. Het is een kwestie van respect om de taal te gebruiken die de voorkeur heeft van trans personen zelf. Hieronder een praktische handreiking om daarbij te helpen.

Voornaamwoorden: hij, zij, hen

Volg de voorkeur van de trans persoon zelf. Trans mannen verwijst je naar met 'hij' aan, en trans vrouwen met 'zij'.

In 2016 heeft de transgemeenschap genderneutrale voornaamwoorden gekozen voor trans personen die zich man noch vrouw voelen.

Gebruik in plaats van hij/hem/zijn of zij/haar/haar: **HEN of DIE / HEN / HUN**

Enkele voorbeeldzinnen om je op weg te helpen:

- Sacha stapt op hun fiets. Hen wil naar de stad fietsen. Waar Mila hen opwacht.
- Daar loopt die. Jij vindt hen toch leuk? Nu kun je hun nummer vragen.

Deze voornaamwoorden zijn dus niet bedoeld voor transgender mannen of vrouwen. Net als cisgender mannen en vrouwen geven trans mannen en vrouwen de voorkeur aan de binaire voornaamwoorden (hij of zij).

Heden en verleden

Welk voornaamwoord je moet gebruiken bij transgender personen is niet altijd even gemakkelijk. Stel je schrijft over het leven van een transvrouw voor haar transitie. Hoe moet dat dan?

De stijlregel is:

Gebruik in heden en verleden het voornaamwoord waar iemand op dit moment zelf de voorkeur aan geeft.

Enkele voorbeelden:

- Zij was vroeger een stille jongen.
- Omdat Marieke's vader geen verwijfde zoon wilde, pakte hij op haar 14^e al haar nagellak af.

Op deze manier behandel je trans personen niet anders dan cis personen wanneer je naar ze verwijst in heden en verleden.

Welk voornaamwoord wil jij dat ik gebruik?

Is het niet duidelijk aan welk voornaamwoord de persoon een voorkeur geeft, vraag het.

Twijfel bij aanhef?

In het Engels is Mx geïntroduceerd, naast Mr. en Mrs. Wij hebben een andere oplossing. Laat heer/mevrouw geheel achterwege en gebruik de voorletters of voornaam.

Sommige uitdrukkingen die gangbaar zijn over transgender personen zijn eigenlijk niet respectvol. Hier een opsomming van wat je **niet** moet zeggen en schrijven.

Veelgemaakte fouten

‘MANNEN’, waar je trans vrouwen bedoelt. ‘VROUWEN’, waar je trans mannen bedoelt,

‘Pim HEETTE VROEGER Joke’

De voornaam vermelden van iemand voor zijn/haar/hun transitie is niet gepast. Behalve als iemand hier zelf over begint en er geen moeite mee heeft.

‘Pim is geboren als vrouw’, ‘Jantien is geboren als man’

Wees creatief om ‘geboren als’ en ‘man’ en ‘vrouw’ te vermijden. Enkele voorbeelden:

- ‘Haar vader gaf een jongetje aan bij de burgerlijke stand.’
- “‘Hoera, een meisje”, dacht de hele familie toen hij werd geboren.’
- ‘De verloskundige zei nog: “het is een meisje’, hen en hun ouders weten nu wel beter.”

Spreken over een trans persoon als een ‘het’

Transgender personen zijn geen dingen. Gebruik hij, zij of hen.

Transgenderisme?

Transgender zijn is geen politieke ideologie of maatschappelijk fenomeen. Je kan daarom niet spreken van iemands transgenderisme.

Je kan wel spreken over:

Transgendergevoelens in individuele context en **transgenderthematiek** in maatschappelijke context. Zo af en toe noemt een transgender persoon zichzelf transgenderist. Dat is dan een individuele voorkeur.

Zeg niet ‘transgenders’ , maar zeg: transgender personen

Transgender is een omschrijving. Je gebruikt het daarom als bijvoeglijk naamwoord:

TRANS(GENDER) PERSOON

- Transgender werknemer
- Transgender sporter
- Transgender Utrechter

Is iets van of gaat iets over transgender personen? Dan haal je de spatie weg.

Enkele voorbeelden:

- Transgenderboek
- Transgenderthematiek
- Transgendergevoelens
- Transgenderbeleid

In informele context kunnen ‘transman’ en ‘transvrouw’ ook als één woord gebruikt worden.

Het kan voor (beeld)redacties een uitdaging zijn om trans personen representatief in beeld te brengen. Heb je haast, onderdruk dan de neiging om voor een clichébeeld te gaan. Hieronder lees je wat die clichés zijn. Je komt al een heel eind door deze te vermijden.

Clichés

Net zoals er over mannen en vrouwen clichés bestaan, circuleren er over trans personen ook bepaalde clichés. Hieronder vind je de meest voorkomende, zodat je ze voortaan kunt herkennen.

- Trans vrouwen zijn verklede mannen.
- Trans mannen zijn verklede vrouwen.
- Trans vrouwen zijn veel met hun uiterlijk bezig om hun vrouwelijkheid te benadrukken.
- Trans mannen zijn veel met sporten bezig om hun mannelijkheid te benadrukken.
- Trans vrouwen tippelen om geld te verdienen.

Stijlregel

Breng transgender personen net zo in beeld als andere mensen. Vermijd beelden waar geen transgender personen op staan. Zoals van de Gay Pride. Zoek beeldmateriaal dat wel betrekking heeft op de inhoud.

Heb je moeite met het juiste beeld te vinden of de juiste visuele invalshoek?

Neem dan contact op met het kantoor van TNN voor advies. Mail info@transgendernetwerk.nl of bel 020 205 0915.

CLICHÉBEELD	DIT BEELD IS VERKEERD WANNEER ...
Een drag queen/king of show travestiet	... het niet over drag shows of travestiewedstrijden gaat.
Een trans vrouw die make-up op doet	... het niet over het uiterlijk van trans vrouwen gaat.
Een trans vrouw die kleding past in een winkel	... het niet over trans vrouwen en kleding shoppen gaat.
Een trans man met wasbordje in de sportschool	... het niet over trans mannen in de sportschool gaat.
Een als vrouw verklede man	... het niet over verkleedpartijtjes of carnaval gaat.
Een als man verklede vrouw	... het niet over verkleedpartijtjes of carnaval gaat.
Een transgender sekswerker	... je niet over transgender sekswerkers bericht.

Transgender personen zelf aan het woord laten helpt de emancipatie. Soms zeggen ze dat je alles mag vragen of zeggen. Maar laat ze dat vooral zelf aangeven.

Wat vraag je niet?

Wil je de trans persoon die je spreekt in zijn/haar/hun waarde laten? Dan stel je sommige vragen gewoon niet. Dan laat je het aan de trans persoon zelf om met die informatie te komen. Dan zullen er zich ook geen ongemakkelijke situaties voordoen. Wees daarom terughoudend met de volgende vragen:

Hoe heette je voor je transitie?

Mogen we een foto van je hebben van voor je transitie?

Welke operaties heb je gehad?

Hoe heb je seks?

En vraag vooral niet:

Laat je je nog ombouwen?

Onnodige complimenten

Een compliment krijgen is eigenlijk best fijn. Maar soms is het goed om je af te vragen of het wel nodig is. Soms draag je met een compliment juist vooroordelen uit. Hieronder enkele complimenten die bijvoorbeeld onnodig zijn:

Wat ben je goed gelukt.

Ik kan het echt niet aan je zien.

Je bent zo dapper.

Wat ben je vrouwelijk/mannelijk.

Geen grap

In komedie of talkshows komt het wel eens voor dat er grappen gemaakt worden over transgender vrouwen.

Een veel voorkomende grap is dat een cisgender man schrikt omdat hij niet weet dat de vrouw met wie hij zoent of in bed ligt transgender is. Deze grap wekt het beeld dat mannen zich zouden moeten schamen wanneer zij gevoelens voor trans vrouwen zouden hebben.

Daarnaast draagt het bij aan het stigma dat trans vrouwen leugenachtige mannen zouden zijn die zich voordoen als vrouwen. Dit stigma is in veel landen nog altijd één van de redenen waarom trans vrouwen worden vermoord. Zelfs in rechtszalen zeggen moordenaars van trans vrouwen dat ze uit 'schrik' het slachtoffer hebben aangevallen.

Transgender persoon of woordvoerder

Wilt u een transgender persoon interviewen of bent u op zoek naar een woordvoerder op een transgenderthema?

Bij TNN kunt u terecht voor allebei. TNN is de landelijke belangenorganisatie voor de transgendergemeenschap. TNN heeft door het hele land contacten met transgender personen en lokale transgenderinitiatieven.

☎ 020 205 0915

www.transgendernetwerk.nl/contact

De wegwijzer *Transgender in de media. Hoe doe je dat?* is een levend document. Het wordt steeds aangepast aan de nieuwste inzichten en gebruiken in de transgender gemeenschap.

TNN biedt het u gratis aan via www.transgendernetwerk.nl/mediawegwijzer.

Tekst & redactie: Sophie Schers,
Elise van Alphen
© TNN, 2016